

Organisering i Bolivia

Några kvinnor i byn Jesús de Machaca har lagat lunch till de ca 70 kursdeltagarna.

[Bolivia: aymara] När kokaodlaren Evo Morales valdes till president i december 2005 fick Bolivia sin första president från ursprungsbefolkningen. Bolivias sedan länge diskriminerade majoritet har numera en representant på landets högsta politiska post och många bedömare anser att det kan förklaras med att han inte tillhör ett etablerat politiskt parti. Dessa har sedan länge mist folkets förtroende och får nu hård konkurrens av sociala rörelser vars organisering utgår från identitet, kultur och etnicitet. Fortfarande återstår dock mycket för att människor ska få reellt inflytande i de demokratiska processerna och aktivt kunna påverka sin egen utveckling. Hundratals gräsrotsorganisationer i landet arbetar med olika insatser för deltagande demokrati och lokal utveckling, framför allt satsar man på utbildning och försörjningsstöd till ursprungsfolken.

Forskande blickar, några försiktiga leenden, en nick till hälsning som får hattens svarta tyg att fladdra till. En efter en kliver kvinnorna in i skolsalen och säljar sig till den växande skaran i rummets vänstra halva. I den andra halvan sitter männen. Stämningen är förväntansfull. Vid ett bord på den upphöjda kortsidan av salen sitter några män och en kvinna som inom kort ska påkalla de samlades uppmärksamhet. Vi som varit föremål för de nyfikna blickarna står längst bak.

Vi befinner oss i Jesús de Machaca, en by på den bolivianska högplatån norr om La Paz, där traditionella auktoriteter från omgivande byar har samlats för att delta i ett seminarium om den konstituerande

Alicia Marca Mamani tycker att CISED:s kurser är viktiga för aymarakvinnor.

församlingen. Kvinnan vid bordet heter Teodora Tapia och är ledamot i församlingen. Vid hennes sida sitter bland andra provinsens borgmästare. Han reser sig och hälsar alla välkomna. Så mycket förstår även vi, trots att det är aymara som talas och våra kunskaper i detta språk är synnerligen begränsade.

Till skillnad från i andra latinamerikanska länder utgör ursprungsfolken i Bolivia en majoritet av landets befolkning. Trots detta har aymara- och quechuafolken, tillsammans med övriga ursprungsfolk, tvingats utstå en behandling som vore de en försvinnande liten minoritet. Allt sedan staten Bolivias födelse i början på 1800-talet har politikerna i sin iver att skapa en enhetsstat bidragit till en diskriminering som fått allvarliga följder för ursprungsfolkens kulturer. Många unga, urbana aymaras talar till exempel inte sina föräldrars språk eftersom föräldrarna har velat skona dem från den diskriminering som ofta följer av att tala ett ursprungsspråk. På landsbygden har aymaras traditionella samhällsorganisation, ayllun, försvagats som organisationsform i och med splittringen i kantoner och kommuner. Detta, och det faktum att högplatåns byar sällan nås av aktuell information, vill organisationen CASSA, Comunidad Andina Suma Satawi, ändra på. Därför samarbetar man med byledarna och erbjuder kurser, seminarier och föreläsningar om aktuella företeelser som den konstituerande församlingen, regeringens

nationella plan för utveckling, samt lagar och rättigheter.

– Utan information om landets lagar och sina egna rättigheter kan ursprungsfolken på landsbygden inte delta och påverka i politiska processer som rör deras liv. Då kan de inte heller ta sig ur fattigdomen och marginaliseringen.

Samuel Apaza Gomez är en av grundarna av CASSA och själv aymara. Men när han ska föreläsa i byarna får det bli på spanska eftersom hans föräldrar valde att inte tala aymara med sina barn. Det är en stor sorg i livet för Samuel, detta att inte behärska sina förfäders språk. Det språk som fortfarande är människors modersmål i de byar där CASSA arbetar.

– Min far har lidit svårt av diskrimineringen i samhället. Han kommer från mycket fattiga förhållanden och arbetade sig långsamt uppåt. För honom var det mycket svårare just på grund av hans etniska ursprung. Men han lyckades och gav samtidigt mig och mina syskon chansen att studera på universitet. Tack vare honom och på grund av att mina aymarabröder och -sysstrar fortfarande diskri-

mineras i Bolivia har jag valt att arbeta med CASSA.

”God skörd”

Suma satawi är aymara och betyder ”god skörd”. Samuel förklarar organisationens namn med att den genom sitt arbete vill ge dagens aymaras just detta. Därför arbetar man alltid integrerat, både med sociala insatser som seminariet om den konstituerande församlingen och med försörjningsstöd. Att bruka jorden eller föda upp djur på högplatån är ingen lätt uppgift, klimatet är hårt och jordlotterna små. Det familjerna producerar räcker sällan till mer än den egna konsumtionen vilket gör nödvändiga investeringar för att öka produktionen omöjliga. Större delen av arbetet genomförs fortfarande helt manuellt. Med ekonomiskt stöd från Oxfam driver CASSA ett projekt för att förbättra djuruppfödningen i de ofta mycket isolerade byarna. Man har bland annat inrättat en liten veterinärmottagning och börjat odla alfalfa till foder. Föreningen Svälorna Latinamerika stödjer den sociala delen av insatserna som även inkluderar firandet av traditionella andinska högtider och andra identitetsstärkande aktiviteter. På den lilla byns torg står skolbarnen i

En ungdomsgrupp dansar inför juryn i Parachi.

rader. Alla bär hatt till skydd mot solens obarmhärta strålar och de flesta bär åtminstone någon del av skoluniformen. De äldre flickorna har kjol och pojkarna vit skjorta. Det är en högtidsdag. Efter den ceremoniella invigningen med sång och högtidliga tal ska de byta om till danskostymerna och visa upp sina färdigheter i någon av Bolivias alla folkdanser. Barn, ungdomar och vuxna har kommit till den högt belägna byn Parachi

vid gränsen mot Peru för att delta i den årliga musik- och dansfestivalen. Grupperna tävlar i åldersklasser och förutom själva dansen har domarjuryn att bedöma hur autentiska de tävlandes dräkter är. Tyget i kjolar och ponchos ska vara av naturmaterial, alpaca eller lamaull, och ha de rätta färgerna. Det är tredje året i rad som festivalen anordnas i ett samarbete mellan lokala ledare och CASSA. Syftet är att stärka aymarafolkets socio-

kulturella identitet genom att ge utrymme för och uppmuntra traditionella kulturella uttryck. Den institutionaliserade rasismen har lämnat djupa sår i många generationer ursprungsfolk och lett till en utbredd identitetsförlust.

– Till en början var det vanligt med syntetiska tyger i dansdräkterna men i år har alla tävlande verkligen överträffat sig själva, säger CASSA:s ordförande Felipa Ayala nöjt. Alla har hemvävda tyger av alpaca- eller lamaull, det är väldigt roligt att se. Vi skulle önska att alla aymaras, unga som gamla, kände stolthet över sin kultur.

Samuel håller med.

– Vi som ursprungsfolk och ättlingar till dessa har ett ansvar för att se till att denna kultur inte går förlorad, med alla sina traditioner, sin speciella livsåskådning och samhällssystem.

Samarbete och demokrati

CASSA grundades på 90-talet och under flera år saknade man finansiering. Projektet genomfördes med medlemmarnas

Paulino vid ett möte med CISED.

egna medel och då flera av dem studerade var aktiviteterna relativt begränsade. Numera samarbetar CASSA med Oxfam och Svalorna Latinamerika vilket har gjort att de har kunnat utöka sin verksamhet. Budgeten är dock fortfarande ganska liten och som så många andra ideella organisationer i Bolivia arbetar man därför med "convenios", samarbetsavtal med andra organisationer, myndigheter och traditionella auktoriteter. Ett sådant avtal kan innebära att medan CASSA står för föreläsare och material, håller byns invånare med lokal och förtäring. CASSA är även del av ett nätverk vid namn ASA, Asociación Solidaridad Andina. Nätverket består av sex basorganisationer som samarbetar inom ramen för ett program vars mål är att bidra till den lokala utvecklingen genom att ge marginaliserade grupper verktyg och kunskaper för ett större demokratiskt inflytande. CISED, Centro de Capacitación Integral y Servicios para el Desarrollo, är en annan av nätverkets organisationer. Paulino Rasguido, en av CISED:s grundare, förklarar utgångspunkten för organisationens arbete:

– Det är de fattiga själva som skapar möjligheter till utveckling och försörjning. Vi från CISED kan bidra med vissa kunskaper och små ekonomiska bidrag, men initiativen kommer alltid från våra baser.

Samtliga CISED:s medarbetare kommer från mycket svåra förhållanden och vet vad diskriminering och fattigdom innebär. Vi har stor respekt för de människor vi möter i vårt arbete och kommer inte till byarna som experter. Bara för att du är fattig betyder inte det att du inte har en mängd värdefulla kunskaper och färdigheter.

Kurser i mänskliga rättigheter

Bland CISED:s aktiviteter finns bland annat kurser i kommunikation och ledarskap, i kommunal förvaltning och i mänskliga rättigheter. Liksom CASSA arbetar man integrerat med insatser på flera områden. Man har ett system med mikrokrediter, små lån som ger småjordbrukare och småföretagare tillgång till kapital för att starta eller utveckla en inkomstskapande verksamhet. Flera av låntagarna är kvinnor som i grupper tar gemensamt ansvar för att lånesumman återbetalas. För en kvinna i Bolivia är en egen inkomst av stor betydelse då kvinnor traditionellt har mycket lite inflytande i familjen och sitt lokalsamhälle.

Alicia Marca Mamani är 24 år och kommer från byn Cachi Lipe. Hon har gått de två timmarna till byn Akjerana där CISED har en kurs i mänskliga rättigheter. Alicia berättar att familjens lilla jordbruk endast

ger för deras egen konsumtion. Hennes man arbetar ibland som murare men för henne är det svårt att förvärvsarbeta. Dels eftersom hon har ansvaret för hem och barn, dels för att jobben är få. Ibland säljer Alicia kläder eller potatis på marknaden. Hon vet att CISED även erbjuder kurser i macramé och annat hantverk och skulle gärna gå en sådan kurs i framtiden för att kunna bidra mer till familjens försörjning.

– Jag och min man tar beslut som rör familjen tillsammans men för mig är det tydligt att kvinnor är diskriminerade i samhället. Inga kvinnor tillåts ha makt, den vill männen ha för sig själva. Därför är det bra med sådana här kurser i mänskliga rättigheter. Vi får kunskaper som är väldigt viktiga för oss, både som kvinnor och som aymaras. Om vi känner till våra rättigheter kan vi försvara oss i vilken situation som helst. Jag är stolt över att vara aymara och hoppas att diskrimineringen mot ursprungsfolken ska försvinna. Min dröm är att mina barn ska kunna utbilda sig och få bra jobb när de är vuxna. Jag vill att de ska få ett bättre liv än jag.

Text och foto: Karin Ekholm

Informatör,

arbetat för Svalorna i Bolivia

FAKTA

Etniska grupper i Bolivia

Bolivia är "en suverän, oberoende, multietnisk och flerkulturell republik", enligt portalparagrafen i grundlagen från 1992. Fler än 30 språk talas av mellan 30 och 40 olika etniska grupper. De flesta etniska grupperna finns på låglandet och är oftast små, om man ser till antalet personer. De två största grupperna, aymara och quechua, finns på högplatån. Beroende på definition och vem man frågar tillhör mellan 60 och 80 procent av Bolivias befolkning olika ursprungsfolk, ytterligare cirka 25 procent är mestiser och resterande procent är kreoler, eller "rena" spanskättlingar. Det finns också en liten grupp som härstammar från de afrikanska slavar som togs till landet under kolonialtiden. Klassklyftorna är stora och resursfördelningen extremt sned. Landet lider fortfarande av ett starkt rasmässigt förtryck av ursprungsfolket, som utgör den faktiska folkmajoriteten.

Konstituerande församlingen

Den konstituerande eller grundlagsstiftande församlingen (la Asamblea Constituyente) har till uppgift att utarbeta ett förslag till Bolivias nya grundlag. Arbetet i församlingen har pågått sedan i juli 2006 men har hittills inte nått de önskade resultaten. Oenighet har rått kring beslutsprocessen. I februari i år lade dock regeringspartiet tillsammans med det största oppositionspartiet och flera småpartier fram ett gemensamt förslag på hur beslut ska fattas i församlingen. Förhoppningen är att arbetet nu äntligen ska kunna avancera.

Källa: latinamerika.nu

I Bolivias konstituerande församling sitter för första gången representanter från ursprungsfolkningen, såväl kvinnor som män. Teodora Tapia förklarar hur församlingens arbete fortskrider.

This work is licensed under the Creative Commons Attribution-NonCommercial-No Derivative Works 2.5 Sweden License. To view a copy of this license, visit creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.5/se/